

kontakt

Časopis o HIV-u i za HIV

ISSN 1820-9114

Broj 01 / Avgust 2008

Intervju sa koordinatoricom Nacionalne kancelarije za HIV/AIDS **dr Lela Ilić:** **Epidemiologija kao životno opredeljenje**

Novosti iz okruženja: Hrvatska
PODRŠKA OSOBAMA koje žive sa HIV-om

Ko preživi, pričaće.

3+1 GRATIS

Sadržaj

- 05 **Intervju - dr Lela Ilić**, koordinatorka Nacionalne kancelarije za HIV/AIDS: **Epidemiologija kao životno opredeljenje**
- 08 Kontaktiramo sa novim među nama: **Asocijacija Žena plus**
- 10 Implementacija softverskog paketa CRIS: **Komplet paket za komplet odgovor**
- 12 Iz ličnog ugla - Ivan Radojčić: **Borba za život**
- 13 Omladina JAZAS-a: **Specijani status u UN**
- 14 Život iz pozitivnog ugla: **Opismenjavanje o korišćenju ARV terapije**
- 16 Novosti iz okruženja: **Podrška osobama koje žive sa HIV-om u Hrvatskoj**
- 18 Seminar za upoznavanje i suočavanje: **Mladi i sida**
- 19 Najava događaja

Impressum:

Kontakt - časopis o HIV-u i za HIV

Izdavač:

Omladina jugoslovenske asocijacije za borbu protiv side - Omladina JAZAS-a

27. marta 35, 11000 Beograd, Srbija

Telefon: 011/330-2000

Fax: 011/330-3021

E-mail: office@jazas.rs

Za izdavača: Karlo Boras

Urednica: Ana Arsenijević

Saradnici: Tatijana Vučičević, Tomislav Vurušić, Momčilo Janjić, Julijana Jović

Lektura i korektura: Marija Rajić

Fotografija: Andrej Bereta

Dizajn: Coba & associates

Tiraž: 1000 kom.

Štampa: STOJKOV štamparija d.o.o.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

616.9

KONTAKT : časopis o HIV-u i za HIV / za
Izdavača Karlo Boras. - 2008, br. 1 (avgust) -
- Beograd (27. marta 35) : Omladina
JAZAS-a, 2008- (Novi Sad : Stojkov
štamparija). - 28 cm

Tromesečno
ISSN 1820 - 9114 = Kontakt (Beograd)
COBISS.SR - ID 150751500

Ana Arsenijević

Čitaocima,

Pred vama je prvi broj časopisa Kontakt koji smo namenili svima onima koji imaju dodira sa problemom HIV-a, bilo da žive sa njim, bilo da rade na njemu. Trudili smo se da časopis bude mesto dodira između vladinog i nevladinog sektora, ljudi koji se bave HIV-om i ljudi koji sa njime ili pored njega žive. Zahvaljujući Evropskoj komisiji i HIVOS-u i štampana i elektronska verzija su besplatne i izlaziće kvartalno, na svaka tri meseca.

U prvom broju pozabavili smo se nacionalnim odgovorom na HIV, novim osobama koje rade na nacionalnom odgovoru i novim programima koje država sprovodi u borbi protiv HIV/AIDS-a. Rubrikom Kontaktirajmo nove među nama, počinjemo sa predstavljanjem novih organizacija koje se bave HIV-om kod nas.

Ovom prilikom predstavljamo vam organizaciju koja se bavi problemom dece obolele od HIV-a. Zajedničkim snagama, Q-club i Omladina JAZAS- a, kao stalnu rubriku priredili su stranice posvećene PLHIV koje će sadržati jasne i upotrebljive informacije kako bi život sa HIV-om kao i život pored njega bio pozitivniji. Za prvi broj odabrali smo temu o kojoj je tek počelo da se priča i da se radi, a vezana je za opismenjavanje o terapiji.

O tome šta se novo dešava na polju HIV/AIDS-a kod nas, u okruženju i u

svetu, govoriće se u više rubrika. Kroz stalnu rubriku Kontakt sa okruženjem, u ovom broju saznaćete šta je najnovije po pitanju HIV/AIDS-a u Hrvatskoj. O konferencijama koje slede obaveštavaćemo vas blagovremeno na poslednjim stranicama.

Kontakt je izazov i svesni smo da na njemu treba još dosta raditi. Izdavanjem ovog prvog broja prešli smo prvu stepenicu. Pozivamo vas da zajedno radimo na sledećoj, jer za kontakt je potrebno dvoje. Javite se i pošaljete komentare. Vaša reč biće ugrađena u sledeći broj, čiji izlazak očekujete za tri meseca.

Ana Arsenijević
urednica Kontakta

Karlo Boras

Šta ima novo?

Porodili smo se! Pred vama je prvi Kontakt, časopis za one koji se bave HIV-om u Srbiji.

Već više godina planiramo da se upustimo u poduhvat izdavanja časopisa. O tome smo počeli da razmišljamo još davne 1995. godine. Međutim, u to vreme znali smo da uslovi još nisu sazreli. Preduslov ideji da napravite časopis jeste da postoji zainteresovana publika koja bi to što vi napišete čitala. Ocenili smo da je sada došlo vreme za to. Danas nas u ovoj borbi ima mnogo više. Pored niza nevladinih organizacija koje su nam se priključile, Ministarstvo zdravlja svrstalo je ovaj problem među prioritete svog rada. Donešena je Nacionalna strategija za borbu protiv side, osnovana Republička komisija za borbu protiv HIV/AIDS-a, formirana Nacionalna kancelarija za HIV/AIDS... Srbija je dobila za borbu protiv ove bolesti pomoć Globalnog fonda u dve runde, pa smo formirali i Nacionalno koordinaciono telo koje se bavi nadgledanjem sprovođenja ovih projekata u Srbiji (popularni CCM). Od samog početka uz nas su bile i UN agencije, Republički institut i gradski zavodi i svi oni lekari po domovima zdravlja koji su dolazili kod nas u kancelariju, uzimali štampani materijal i kondome.

Gledajući iz ove perspektive, zaista nas ima mnogo koji smo na neki način uključeni u ono što svi volimo da nazovemo „sveobuhvatni državni odgovor na epidemiju HIV-a“. Zato smo i mislili da se rodila potreba da se međusobno informišemo o najnovijim dešavanjima u ovoj zajedničkoj borbi. Ovaj časopis predstavlja naš skromni doprinos tom cilju. Želimo vam ugodno čitanje, a mi ostajemo otvoreni za sve vaše predloge, sugestije i članke koje želite da objavite.

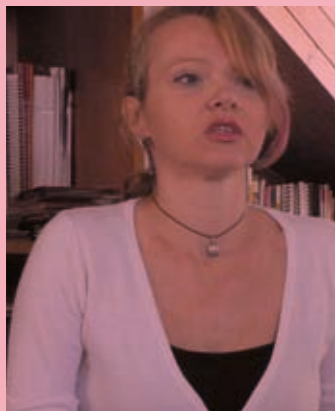
Srdačno vaš,

Karlo Boras
izvršni direktor Omladine JAZAS-a

Intervju
sa doktorkom Lelom Ilić, koordinatorkom Nacionalne kancelarije za HIV/AIDS

EPIDEMIOLOGIJA KAO ŽIVOTNO OPREDELJENJE

Dr Lela Ilić je već u velikim poslovima iako je pre samo mesec dana došla na čelo Nacionalne kancelarije za HIV/AIDS. No, i pored toga, bila je ljubazna da odvoji deo svog vremena i da nam vrlo otvoreno i, kako samo ona ume, bez dlake na jeziku, otkrije svoju životnu priču.

Piše: Tanja Vučićević

Svestrani školarac: Iako je vrlo rano diplomirala, sa samo 23 godine, doktorka Lela živela je za vreme studija "kao sav normalan svet" - putovala, družila se, zabavljala se sa momkom. "Bila bih jako tužna da moja ćerka, koja je trenutno student, nema momka, da se ne druži i da su joj studije jedina bitna stvar", kaže doktorka Lela, nikad ne zaboravljajući svoje studentske dane.

Prvi susreti sa epidemiologijom: kao što se može pretpostaviti, njena životna i radna biografija je vrlo zanimljiva i šarolika. U početku je predavala prvu pomoć u nekoliko auto škola, da bi zatim radila u smederevskoj Hitnoj pomoći, zatim u Domu zdravlja Rakovica, da bi joj dalji put predodredio jedan zakon, tzv. "Bela knjiga":

"Taj zakon je propisivao da svaki dom zdravlja mora da ima svoju higijensko-epidemiološku službu. Zbog svojih fizičkih predispozicija odlučila sam da specijaliziram epidemiologiju, na

"Vreme pokazuje da one nevladine organizacije koje su se održale i koje ne menjaju orijentaciju jedino opstaju."

veliko čuđenje svojih kolega i sa 30 godina sam bila specijalista epidemiologije." Specijalizacija je obuhvatala volonterski rad prepodne, a terenski popodne. No trud nije bio uzaludan. Prelaskom u Gradski zavod za zaštitu zdravlja 1983. shvata da je specijalizacija epidemiologije nešto najlepše što je mogla sebi da priušti u životu.

Početkom 1985. kad počinje da se govori o HIV- u, njena hazarderska priroda je tera da se zainteresuje za celu priču.

“Ja neću ništa menjati, ali mislim da bi mnoge poslove trebalo dodati. Osnovni zadatak Kancelarije je da bude sekretarijat ili telo koje će svojim radom olakšavati i usmeravati rad Republičke AIDS komisije, a kojoj je pak u mandatu da jača nacionalni odgovor na epidemiju HIV/AIDS-a.”

Rad na polju HIV/AIDS-a: Kada je 1987. godine oformljeno prvo savetovalište za one koji dolaze da se testiraju na HIV u Gradskom zavodu za zaštitu zdravlja, odmah se aktivirala na tom polju.

Za 25 godina staža u Gradskom zavodu radila je na registru obolelih od HIV/AIDS-a, koji se nije menjao do danas. Dobila je titulu primarijusa i doktorirala na temu "Kulturološke forme ponašanja i rizici za dobijanje HIV-a". Uz to je pet godina provela u Holandiji, radeći sa holandskim stručnim timom, da bi suspecijalizirala na temu HIV/AIDS-a. Ono na šta je posebno ponosna je da je 2006. godine izdala knjigu pod nazivom "Seksualno ponašanje i rizici za HIV".

Novi posao, novi izazovi: Skorašnji prelazak u Nacionalnu kancelariju za HIV i AIDS nije doživela kao neki drastično novi posao, nego samo kao produžetak već započetog posla i promenu lokacije.

Doktorka Lela očekuje da će Nacionalna kancelarija biti mesto gde će dolaziti oni koji se bave HIV/AIDS-om da bi dobili podatke i informacije koje su im potrebne. O nevladinim organizacijama dr Lela kaže:

"Normalno, kao što u institucijama imate propuste, tako imate i puno nevladinih organizacija kojima osnovni cilj nije uspostavljanje odnosa, nego čist profit i koje često oduzimaju na ugledu i pozitivnosti onih koji to zaista rade pošteno. Jednostavno, vreme pokazuje da one nevladine organizacije koje su se održale i koje ne menjaju orijentaciju jedino opstaju. Na sreću, većina nevladinih organizacija je pozitivna i ciljevi su im humani, a novac, koji dobiju od sponzora, stvarno upotrebe

za pomoć ljudima koji su ugroženi od HIV-a. Ovo je mnogo teška i delikatna priča da bi u njoj mogao da izdrži onaj kome osnovni motiv nije LJUDSKOST", naglašava doktorka.

Malo pre dolaska doktorke Lele usvojeno je u okviru Republičke AIDS komisije (RAK) da se za izveštavanje po definisanim indikatorima koristi softverski paket CRIS. Njega bi trebalo da usvoje sve vladine i nevladine organizacije koje se bave HIV/AIDS-om. Na taj način sakupiće se podaci o radu vladinih i nevladinih organizacija. U svakom trenutku će se znati koja organizacija je koje podatke poslala. Sada je pred Nacionalnom kancelarijom i novom direktorkom posao implementacije ovog softverskog paketa.

Na pitanje da li će nešto menjati u radu Nacionalne kancelarije, dr Lela kaže:

"Ja neću ništa menjati, ali mislim da bi mnoge poslove trebalo dodati. Osnovni zadatak Kancelarije je da bude sekretarijat ili telo koje će svojim radom olakšavati i usmeravati rad Republičke AIDS komisije, a kojoj je pak u mandatu da jača nacionalni odgovor na epidemiju HIV/AIDS-a. Drugi značajan posao, koji ćemo pokušati da realizujemo je povezivanje NVO i vladinih organizacija, onih koji se bave epidemijom HIV/AIDS-a, svako u svom domenu, ali da postoji mesto na kome će se skupljati podaci i rezultati rada svih njih na istom poslu. Kancelarija bi, takođe, trebalo da poseduje i bazu podataka o svim istraživanjima na polju HIV/AIDS-a koja se rade u Srbiji." Po Srbiji je već distribuiran softverski paket, i nevladinim i vladinim organizacijama, za praćenje nacionalnih indikatora. Ona naglašava da je država upravo ta koja treba da prepozna i podrži realizaciju mera koji proizilaze iz dosadašnjeg rada

“Kada bih mogla da biram u svim svojim budućim životima, uvek bih odabrala ovo što sam svojevremeno odabrala na početku epidemije, 1985. godine.”

NGO i vladinih organizacija na teritoriji Srbije.

Na pitanje kako bi ocenila prelazak na novo radno mesto, doktorka Lela kaže da je još rano da donosi zaključke:

"U suštini sam jako srećna i zadovoljna što sam prešla u Nacionalnu kancelariju, jer mislim da još uvek imam dovoljno energije i ambicija, da tu energiju pretočim u borbu sa HIV-om i AIDS-om", uz to ona dodaje da ne postoji ni jedan trenutak u njenom dosadašnjem radu, da se pokajala što je za izabrala ovaj poziv: "Kada bih mogla da biram u svim svojim budućim životima, uvek bih odabrala ovo što sam svojevremeno odabrala na početku epidemije, 1985. godine. "Završava svoju priču Lela Ilić, poznatija u užim krugovima kao doktorka "oštrog jezika".

Reč dve o Nacionalnoj kancelariji:

Nacionalna kancelarija za HIV i AIDS osnovana je 2006. godine i posle kraćeg prekida ponovo je počela da radi u junu 2007. godine. Osnovni smisao Nacionalne kancelarije, kako doktorka Lela kaže je: "Ona je telo i sekretarijat Republičke AIDS komisije, tako da je Nacionalna kancelarija otvorena za komunikaciju sa svim segmentima društva, koji rade na polju HIV-a i AIDS-a, na prevenciji, u cilju zaustavljanja i smanjenja epidemije i pomoći ugroženim ljudima. Cilj rada Nacionalne kancelarije je ostvarivanje komunikacije između vladinih i nevladinih organizacija."

Doktorka dodaje da se dosta radi na ostvarenju te komunikacije: "U okviru Nacionalne kancelarije oformljen je CRIS - zajednički informacioni sistem, koji bi trebalo da usvoje sve vladine i nevladine organizacije, koje se bave HIV-om i AIDS-om. CRIS, kao način informisanja i kao baza podataka, sadržaće podatke o radu vladinih i nevladinih organizacija i tačno će se znati šta, ko i koliko radi."

KONTAKTIRAMO SA NOVIM MEĐU NAMA

ASOCIJACIJA ŽENA PLUS

Dubravka Malohodžić,
po struci medicinska sestra, odnedavno je osnovala
asocijaciju Žena plus, koja se bavi problemima dece zaražene HIV-om.

Piše: Tanja Vukičević

O deci oboleloj od HIV-a i o deci koja su indirektno pogođena HIV-om (zbog smrti jednog ili oba roditelja), kod nas se vrlo retko govori i, čini se, još ređe pomaže. Asocijacija Žena plus bavi se upravo ovim temama.

Možete li nam reći nešto više kako je nastala i čime se bavi Žena plus?

D: Posle višegodišnjeg volontiranja i učestvovanja na seminarima i drugim edukacijama, usled stalnog kontakta sa ljudima obolelima od HIV-a, odlučila sam da osnujem asocijaciju Žena plus koja je posvećena ženama i njihovoj deci oboleloj od HIV-a. S obzirom da u našoj sredini ne postoje organizacije koje se bave zaštitom dece koja boluju od HIV-a, ta deca i njihove majke vidno su zapostavljeni. Živeći brzim i stresnim životom, deca su najčešće zaboravljena i potpuno prepuštena sebi i svojim porodicama, koje su, u većini slučajeva, zbunjene i nemoćne da ih zaštite od stigme i izolacije. Mislim da je neophodno da se neko posveti njihovim problemima, jer je krajnje vreme da se shvati da je HIV nešto što se događa upravo nama i našoj deci, koliko god to tragično zvuči.

Pretpostavljamo da nije bilo jednostavno osnovati takvu vrstu organizacije?

D: Pa, preko mesec dana su trajale pripreme i papirologija, ali smo već počeli sa aktivnim radom. Imamo nekoliko majki sa decom sa kojima već uveliko radimo.

Koji su osnovni ciljevi rada vaše asocijacije?

D: Uglavnom se naš rad svodi na davanje samopomoći, psihosocijalne pomoći i zdravstvene pomoći. Imamo veliku

potrebu da zaštitimo tu decu, jer je njima potrebna posebna pažnja i nega. Toj deci je potrebna svest, da shvate da baš oni mogu sami sebi najviše pomoći, treba im pružiti veliku snagu, da se izbore sa svojom bolešću i da krenu ohrabreni u borbu sa životom. Druga zdrava deca su uglavnom prema njima nemilosrdna, iako deca sa HIV-om nisu rizična po njihovo zdravlje, druga deca ih izoluju, šikaniraju, vređaju i na razne druge načine obeležavaju.

Kojim putem deca najčešće dobiju HIV?

D: Deca najčešće dobiju HIV rođenjem, preko majki, koje često ni ne znaju da su HIV pozitivne, a starija deca svojim rizičnim ponašanjem, nezaštićenim

seksualnim odnosima ili preko igle, intravenskim putem. Normalno, deca su u tom dobu spremna na sve iz čiste radoznalosti, nesluteći koliko to loše može da utiče na njihov život i budućnost.

Sem majki, ko može još da računa na podršku asocijacije Žena plus?

D: Pored majki i svi ostali članovi porodice: otac, bake, deke, mogu da računaju na podršku, pomoć i

savet, i to sve u okviru igraonica i radionica za decu i odrasle. Takođe, organizovaćemo seminare i edukacije za naše članove i saradivaćemo sa drugim NGO organizacijama, kao i ostalim institucijama (zdravstvenim, socijalnim, školama, vrtićima...), koje mogu da pomognu da te majke vode kvalitetan život sa svojom decom. Između ostalog, osnovana je radna grupa pri ginekološkoj klinici Narodni front za vertikalnu transmisiju, na čijem je čelu dr Spasa Anđelić. Sa tom radnom grupom ćemo usko saradivati, jer sve žene u podsvesti žele da budu majke. Planiramo da organizujemo edukativne tribine, predavanja, seminare i druženja, da bi se svi osećali ravnopravno i da bismo svi razmenili i stekli iskustva.

“S obzirom da u našoj sredini ne postoje organizacije koje se bave zaštitom dece koja boluju od HIV-a, ta deca i njihove majke vidno su zapostavljeni.”

Gde se nalazi asocijacija Žena plus?

D: Asocijacija se nalazi pri IAN-u, kancelariji u ulici Admirala Geprata br. 10 u prizemlju. Zahvaljujući ovoj organizaciji, kao i Implementacionoj jedinici Global fonda, PAO2 i Omladini JAZAS-a, Žena plus je stala na noge, tako da se ovom prilikom svima srdačno zahvaljujem.

U narednim brojevima Kontakt će vas obavestiti o dodatnim informacijama vezanim za telefone, e-mail adresu i info liniju za pomoć i savet, koje će otvoriti asocijacija Žena plus.

KOMPLET PAKET ZA KOMPLET ODGOVOR

Piše: Ana Arsenijević

Dr Danijela Simić

Slađana Baroš

Preporukama UNAIDS-a, naša zemlja je prihvatila politiku tri jedinstva u stvaranju nacionalnog odgovora na HIV/AIDS. Politiku „Tri jedinstva“ čini: jedna multisektorska Komisija za borbu protiv HIV/AIDS-a, jedinstven strateški dokument (Nacionalna strategija za borbu protiv HIV/AIDS-a) i jedinstven plan i sistem za praćenje nacionalnog odgovora na HIV epidemiju (plan i sistem za monitoring i evaluaciju). Rukovodeći se ciljevima definisanim Nacionalnom strategijom za borbu protiv HIV/AIDS-a, radna podgrupa za monitoring i evaluaciju Komisije za borbu protiv HIV/AIDS-a, dala je predlog sistema i plana za praćenje i procenu nacionalnog odgovora na HIV, koji je usvojen od strane Komisije (RAK). Na poslednjem sastanku RAK, aprila 2008. godine, usvojeno je da se za izveštavanje po definisanim indikatorima koristi softverski paket CRIS – Country Response Information System.

Kada se krene sa ozbiljnim radom na jednom kompleksnom problemu, kao što je praćenje nacionalnog odgovora svih društvenih segmenata na HIV epidemiju, očekuje se da će proces implementacije biti dug i mukotrpan. Nacionalna kancelarija za HIV/AIDS, kao operativno telo RAK-a, upravo radi na uvođenju softverskog paketa CRIS, kojim će se pratiti nacionalni odgovor na HIV.

"Centralizovanim sakupljanjem i stručnom analizom podataka na nacionalnom nivou mogli bismo da efikasnije planiramo šta ćemo i kako ćemo dalje." dr Danijela Simić

Sama činjenica da se jedan softverski program za izveštavanje o aktivnostima na polju prevencije i kontrole HIV epidemije uvodi u institucije i organizacije koje se bave ovom tematikom, nije prihvaćena sa oduševljenjem. S jedne strane, može se reći da smo usled svih društveno-političkih događanja ozbiljno postali

paranoični i da verovatno otud izbegavamo sve što nam deluje kao da nas neko „nagleda i špijunira“ (u stilu „Balkanskog špijuna“). Međutim, ako se govori o prikupljanju i tumačenju dobijenih podataka sa druge strane, tj. sa stanovišta nacionalnih tela koja se bave procenom odgovora na HIV/AIDS, dobija se potpuno druga slika. „Prikupljanjem svih potrebnih informacija kroz definisane indikatore mi, kao zemlja,

stičemo jasniju sliku o epidemiji, jer se kaže: „Upoznaj svoju epidemiju, da bi znao šta da radiš sa njom“, kaže Slađana Baroš iz Nacionalne kancelarije. Ona dalje objašnjava da je u osnovi CRIS softverski paket koji je UNAIDS osmislio radi olakšanog izveštavanja i međunarodnog poređenja različitih pokazatelja toka HIV

epidemije. Od aprila 2003. godine dvadeset tri zemlje u svetu su usvojile ovaj softverski paket kao sredstvo za izveštavanje. Na poslednjem sastanku RAK-a usvojen je revidiran set specifičnih indikatora uticaja, ishoda i pokrivenosti u skladu sa najnovijim međunarodnim preporukama i našom Nacionalnom strategijom, ujedno je usvojeno da će u svrhe prikupljanja definisanih indikatora koristiti softverski paket CRIS, koji je ocenjen kao jednostavan za korišćenje i omogućava davanje sveobuhvatnog pregleda napretka odgovora na HIV epidemiju.

"Upoznaj svoju epidemiju, da bi znao šta da radiš sa njom."

Slađana Baroš

„Svaka organizacija će dobiti svoj set indikatora o kojima će po određenoj dinamici izveštavati Nacionalnu kancelariju za HIV/AIDS. Obradom i analizom svih informacija dobijenih putem CRIS-a formira se izveštaj preseka nacionalnog odgovora na HIV epidemiju, odnosno šta je sve rađeno i u kom obimu. Izveštaj komentariše i odobrava RAK, a zatim se isti prosleđuje svim partnerima uključenim u sistem izveštavanja. Na taj način bi, s jedne strane, svi koji su uključeni u nacionalni odgovor na HIV/AIDS mogli da uvide gde su propusti, šta bi još moglo da se uradi u cilju efektivnijeg odgovora na HIV. S druge strane, aktivnosti koje se pokažu kao efektivne i uspešne bi se mogle dalje razvijati i implementirati kroz nacionalni strateški plan“, kaže doktorica Danijela Simić, koja se nalazi na čelu

Glavne komponente Nacionalne strategije:

- Prevencija HIV/AIDS-a u opštoj populaciji, među mladima i posebno osetljivim grupacijama stanovništva
- Nega, lečenja i podrška osobama koje žive sa HIV-om/AIDS-om
- Podrška zajednice u borbi protiv HIV-a
- Epidemiološki nadzor nad HIV-om/AIDS-om, praćenje i izveštavanje.

Radne podgrupe za monitoring i evaluaciju RAK-a i dodaje: „Donatori dođu, pa prođu, finansijska sredstva se razlikuju od godine do godine, a na ovaj način bismo imali jedan dobro planiran i sistematičan odgovor na različite probleme vezane za HIV. Centralizovanim sakupljanjem i stručnom analizom podataka na nacionalnom nivou mogli bismo da efikasnije planiramo šta ćemo i kako ćemo dalje.“ Mada je ideja zasnovana na obostranoj saradnji implementacionih partnera i Nacionalne kancelarije (RAK), pitanje je da li će svi pozitivno odgovoriti na poziv za saradnju po pitanju izveštavanja putem CRIS-a. Na primer, do sada se nisu sve organizacije odazvale na poziv za mapiranje različitih aktivnosti koje realizuju vezano za HIV, radi utvrđivanja koje se aktivnosti

definisane Nacionalnom strategijom trenutno sprovode u našoj zemlji. Međutim, osnovnu obuku, vezanu za značaj i način izveštavanja putem CRIS-a, prošlo je ukupno četrdeset organizacija i institucija. „Preuzimanje CRIS-a je stvar dobre volje svih organizacija koje se bave HIV-om. Dostavljanje podataka Nacionalnoj kancelariji nije nešto što je dodatno plaćeno ili stimulirano. Kancelarija ne može da uvede obavezu organizacijama i institucijama da koriste CRIS. Međutim, oni koji ne budu izveštavali, ne mogu biti uključeni u planirane aktivnosti definisane nacionalnim strateškim planom. CRIS će biti svima ponuđen, a na organizacijama je da ga prihvate ili ne“, objašnjava Slađana Baroš.

Softverski paket CRIS nudi opcije koje mogu biti dodatno korisne i za same organizacije. Tako postoji mogućnost da se preko njega izveštavaju različiti donatori, kao i da, za svoje potrebe, organizacije formiraju posebne indikatore preko kojih bi pratili uspešnost svoga rada i na osnovu toga planirali dalje aktivnosti. CRIS nudi mogućnost, ako se saradnja dobro uspostavi, da postane svojevrsna banka ideja za iznalaženje dobrih rešenja koja funkcionišu.

U širem smislu dr Danijela Simić naglašava i sledeće: „Moje dosadašnje iskustvo govori da donatori sve više insistiraju na sveobuhvatnoj proceni epidemiološke situacije i uspešnosti nacionalnog odgovora, što pojedinačne

Pod četvrtom stavkom podrazumeva se:

- Obezbeđivanje odgovarajućih podataka za kontinuirano praćenje epidemiološke situacije i trendova radi definisanja efikasnijih mera kontrole epidemije HIV/AIDS- a na svim nivoima
- Obezbeđivanje uslova za razvoj mreže savetovališta za dobrovoljno i poverljivo savetovanje i testiranje
- Uspostavljanje sistema za praćenje i procenu uspešnosti sveobuhvatnog odgovora na HIV/AIDS epidemiju
- Nacionalna strategija je usvojena februara 2005. godine.

organizacije ne mogu same da daju. Sakupljanjem svih informacija u Nacionalnoj kancelariji mi možemo da imamo potpuniju informaciju zasnovanu na dokazima koja se od svih nas očekuju. Takođe, donatori sve više insistiraju na partnerskom odnosu nevladinog i vladinog sektora. Kancelarija kao mesto gde će se slivati sve informacije sakupljene pomoću CRIS-a, trebalo bi da bude mesto koje će da gradi mostove. Epidemija se neće završiti tek tako, sama po sebi, već na njoj mora da se smisleno i kontinuirano radi, preko održivog sistema prevencije, lečenja i podrške osobama koje žive sa HIV-om. Mi smo na velikom polju gde ima mesta za sve, ali neko mora sve to i da prati i analizira.“

Po planu i programu, instaliranje softverskog paketa CRIS kreće na terenu. Prvo će stići u Centralnu Srbiju u zavode i institute za zaštitu zdravlja, koji rade dobrovoljno i poverljivo testiranje, kao i u institucije i organizacije koje implementiraju specifične programe. Niko ne može da predvidi u kom obimu će se implementacija procesa izveštavanja realizovati. Ono što će se sigurno pokazati ovom aktivnošću Nacionalne kancelarije jeste koliko smo društveno odgovorni i spremni na saradnju, bez materijalne nadoknade i sankcija.

Poziv za pisma čitalaca:

Sledeća strana je predviđena za vas, čitaoče. Pišite nam svoja zapažanja, pitanja, sugestije i komentare. Tim Kontakta stoji vam na raspolaganju za odgovore (na vaš zahtev, naravno).

BORBA ZA ŽIVOT

Ustao sam ranom zorom i skuvao kafu. Loše sam spavao i opet sanjao svoje žive, košmarne snove. Glava mi je bila mokra od nekog znoja, koji se uvek iz mene izlije tokom teških i tmurnih noći. Bled i slab, jedva sam se pridigao i namestio krevet, spremio sve šta treba: kafu, cigarete, lekove za HIV- retrovirusne terapije zvanične medicine, kao i Todoxin kapsule i tečni Todoxin koji pijem pre doručka, uz tabletu sa gvoždem, kojeg imam malo u svojoj krvi i organizmu (kako kažu poslednji rezultati). Ostalo je sve manje više u redu - jetra, krvna slika... Onda ide doručak, pa lekovi zvanične medicine, pet komada ujutro i nakon dvanaest sati, pet komada uveče...

Tu je i terapija koju dobijam iz Zavoda za bolesti zavisnosti - metadon, koji pijem kao terapiju održavanja, doživotno predviđenog i preporučenog za mene i moj slučaj terapije. Ljudi nemaju više razumevanja za mene i moje bolove i probleme, razumem ih, naravno, u potpunosti ih razumem, ko to još pa voli da stalno sluša nečije kukanje na život ili bolove ili o nekoj bolesti?

Dosadio sam uveliko samom sebi, a kamoli drugima. Od terapija za HIV sam kao kontraindikaciju dobio polineuropatiju, što je u prevodu neki odvratn osećaj bola, zasad u nogama u mom slučaju. Kod drugih je to još mnogo gore, a događa se i da ih oduzme potpuno, tako da ne mogu da hodaju uopšte, jer to čudo zna da se od stopala proširi nekad i do same kičme. To je osećaj konstantnog bola u stopalima i utrnuća, poremećaj koji periferne živce čini preosetljivima na dodir i na sve ostalo. Bol sa kojim moram da živim je svakodnevan, kako taj u nogama, tako i ovaj drugi od krize, koju osećam svakodnevno, u većoj ili manjoj meri...

Vodim još uvek, već osmu godinu, emisiju na radiju "Beograd 202" svake srede od 1h do 4h na temu narkomanije... To je kontakt program, emisija sa uključenjima slušalaca, kako telefonski, tako i putem sms-a. Ljudi iz cele naše zemlje slušaju, javljaju se i otkrivaju svoje priče, muke i probleme ili samo pitaju nešto o tome što ih trenutno zanima.

Imam platu od koje ne mogu da preživim, a kamoli da još pomognem svojim roditeljima sa kojima živim. I dalje živimo u istom stanu svi: sestra i ja, roditelji, kao i moja supruga, sa kojom se trenutno razvodim i naša kćerka, koja sada ima punih osam godina. Ona je sad završila drugi razred osnovne škole, sa svim peticama. Devojka je od glave do pete, prelepa - najlepša koju ikada videh, ne samo zato što je moja, nego što je predivna i prelepa, zaista... Od mene i sad, uskoro i zvanično, bivše žene pokupila je sve najbolje, kao da je sam bog birao detalje sa mene i nje i davao ih njoj. Ona je jedina iskra u mom životu, radost, ljubav i svetlost. Sve ostalo je tama, bol i muka.

Najteže mi pada da sakrijem bol od svoje male lepoticice, koja je prepametna i koja sve to uveliko već oseća. Zna da nisam običan roditelj, kao drugi, zna da sam bolestan od nečega što ne može da se izleči, ali sa čim može da se živi. Mislim da ona zna i oseća sve i plašim se da sam joj ja veći problem, nego bilo kakva podrška u ovom životu, koji je sve više bolan i sve teži i teži... Borac sam, po prirodi nekoj svojoj, pa i živim nekad čini mi se, samo iz inata, neću da se predam i baš se ne dam. Osećam blizinu smrti već godinama, od kad znam za bolest i navikao sam da u njenoj blizini i dalje živim.

Nema predaje, dišem jos uvek - mislim, dakle, postojim. Bol koji osećam i tugu u samoći, kroz koju živim sve više i duže, sve to što traje i dalje, ma koliko da je teško, daje mi potvrdu, da sam ipak još uvek živ i da postojim. Čovek slon i dalje traje, možda malo zaboravljen u odnosu na pre, ali i dalje je tu, kreće se koliko može i ide putevima, na koje ga pozovu u novu Managvu i Džimbuti - Novi Sad ili Niš ili Kragujevac ili... Čude mi se i dalje ljudi kojima se, iskreno, i sam sve više čudim, zašto mi se još uvek toliko čude, te tako idem čudeći se njima, dok se oni čude meni...

Da, sa HIV-om se danas može živeti, ali sasvim je drugo pitanje, kako i koliko je to lako... Idemo dalje, dokle život ovaj traje...

Ivan Radojičić, Beograd 19.06.2008. godine

SPECIJALNI STATUS

Omladina JAZAS-a postala je jedna od četrnaest HIV/AIDS organizacija u svetu kojoj je priznat konsultativni status pri Ekonomskom i socijalnom savetu Ujedinjenih nacija (ECOSOC).

Piše: Ana Arsenijević

Ovim je Omladina JAZAS-a stekla pravo da akredituje stalne predstavnike u sedištu Ujedinjenih nacija u Njujorku, Ženevi i Beču i da prisustvuje svim sastancima koje organizuju UN.

Takođe, to daje priliku ovoj organizaciji da učestvuje u radu radnih tela koje osniva UN i direktno utiče na politiku koju UN vodi na polju HIV/AIDS-a.

Pre davnih pet godina Omladina JAZAS-a podnela je prvi zahtev da joj se dodeli konsultativni status. Nakon dugačke i zahtevne procedure, nekoliko odlazaka u Njujork na dodatna objašnjenja, u petak 25. jula stigao je faks iz Njujorka u kome UN obaveštavaju da je ovoj organizaciji dodeljen specijalni konsultativni status.

Pitali smo Karla Borasa, izvršnog direktora Omladine JAZAS-a kako su došli na ideju da otpočnu proces aplikacije i koliko je bilo teško dobiti ovaj status:

"Kada smo se 2000. godine akreditovali za prvu Specijalnu sednicu Generalne

skupštine Ujedinjenih nacija posvećene HIV/AIDS-u, iza pulta za akreditaciju stajao je sedi čovek čije sam ime na pločici, koja mu je visila o vratu, prepoznao iz izveštaja. Kale Almedal, u to vreme visoki funkcioner programa za sidu UN - UNAIDS-a. Uzeo je formular koji smo popunili na kome smo napisali "Yugoslav Youth Association against AIDS", bez akronima koji smo tada koristili. "Is this JAZAS?" upitao je on. Kada sam mu odgovorio da jeste i začuđeno ga pitao otkud zna, jer nismo upisali tu skraćenicu u prijavi, uz osmeh je odgovorio: "You are famous guys!" Tada smo pomislili da bi smo mogli da se angažujemo i na međunarodnom polju. Mislim da nismo pogrešili. Dodelu specijalnog konsultativnog statusa doživljavamo kao izuzetno priznanje za naš dosadašnji rad.

Proces nije bio nimalo jednostavan. Nakon prve aplikacije koja nije uspela, nismo se obeshrabrili. Pre tri godine ponovo smo aplicirali i otpočeli da ispunjavamo čitav niz zahteva kako bi nas Komitet za NVO UN-a uzeo u razmatranje.

Na poslednjoj sednici tog komiteta u januaru ove godine bili smo pozvani da usmeno odgovaramo na pitanja zemalja članica. Mogu vam reći da nije bilo lako. Islamske zemlje predvođene Egiptom jako su se interesovale da li naš rad na unapređenju reproduktivnog zdravlja obuhvata i podržavanje abortusa i da li naš rad sa vulnerabilnim grupama promovise homoseksualnost. Mnogo smo napora uložili kako bi smo ih pridobili da nas podrže. Četiri dana smo dostavljali pisana objašnjenja na njihova pitanja i usmeno se branili od barazne vatre pitanja delegacija članica. Izdržali smo i uspeli. Mnogo nam je značila i podrška koju smo dobili od našeg Ministarstva inostranih poslova i pozitivnog mišljenja Ministarstva zdravlja. Sada smo na početku novog načina rada koji će sigurno zahtevati mnogo truda i mnogo učenja."

Nama ostaje samo da se pridružimo čestitkama i poželimo sreću Omladini JAZAS-a da što bolje rade i da dobro zastupaju našu zemlju, što su oni i do sada uspešno činili.

Ovo je prostor predviđen za PLHIV, kao i za njihove partnere, prijatelje, porodicu i sve one koji imaju želju da pomognu da se sa HIV-om živi.

ŽIVOT IZ POZITIVNOG UGLA

OPISMEŃJAVANJE O KORISĆENJU ARV TERAPIJE

Nedostatak informacija vezanih sa terapiju, ne samo da direktno utiĉe na obolelog, već i na njegovu okolinu, pa i društvo.

O tome govori i primer iz Kine. U jednom selu je gotovo 90% osoba obolelih od HIV-a prestalo da uzima ARVT veoma brzo. Glavni razlog je naĉin na koji su zvaniĉnici distribuirali lekove: samo su ih izdali bez ikakvog objašnjenja i dodatnih uputstava. Jedan broj pacijenata je dobio neželjena dejstva, koja prate terapiju, a ostali, kada su to videli, odmah su prestali sa uzimanjem terapije. Usled toga što nisu bili dovoljno obavesteni, niti su nešto dodatno uĉili o terapiji, u selu se poĉelo otvoreno priĉati da lekovi ne valjaju i da vlada pokušava da ih ubije. Ovo jeste ekstremni primer, ali postoji dosta drugih sluĉajeva, da ljudi

primete neželjene efekte ARV terapije i uplaše je se. Ovakav nedostatak informacija i komunikacije meĉu obolelima moŹe da dovede i do povećanja oboleznosti i diskriminacije, kao i do nedovoljne posvećenosti terapiji i leĉenju. Proces uĉenja o terapiji podrazumeva otvorenu komunikaciju o svemu što terapija nosi. Neki programi koji se sprovode u svetu, podrazumevaju da postoje obučeni treneri koji uz pomoć liĉnih iskustava i priĉa drugih ljudi, kao i zvaniĉnih medicinskih uputstava i preporuka, pruŹaju dodatne informacije i savete.

Obuka vršnjaĉkih savetnika o medicinskom aspektu života sa HIV-om i pravilnom korišćenju ARV terapije, prvi put je organizovana kod nas od strane Omladine JAZAS-a i Q-Cluba, pre mesec

dana. Trening je finansiralo Ministarstvo zdravlja, sredstvima Global fonda. Ideja je da se kasnije kroz rad u grupama i pojedinaĉnim savetovanjima steĉeno znanje prenese svima onima kojima je potrebno.

Kod nas se moŹete dodatno informisati o terapiji i putem brošura, uputstava i pamfleta koje izdaju organizacije. U skorije vreme su Q-Club i Omladina JAZAS-a pored organizovanog seminara, izdali i brošuru koja obraĉuje najosnovnije, polazne pojmove u vezi sa HIV-om i AIDS-om. Brošura je direktno namenjen HIV pozitivnim osobama. S druge strane, u Srbiji postoji mreŹa PLHIV organizacija koje rade na aktivnom ukljuĉivanju osoba obolelih od HIV-a u zajednicu. O PLHIV mreŹi biće više reĉi u sledećem broju.

JAZAS

OMLADINA

Po podacima iz juna 2005. godine u svetu Źivi preko milion ljudi koji uzimaju ARV terapiju. Terapija zahteva da ste posvećeni njenom uzimanju. Iako ima neželjene efekte ona zapravo moŹe podignuti kvalitet života. Zato je bitno da se sa njom ljudi upoznaju, kao i sa svim onim što ona nosi. Ne moŹe se oĉekivati da će lekari u startu dati sve potrebne informacije, a sa druge strane, svako od nas najbolje poznaje svoje telo i svoje potrebe i navike. S toga, PLHIV moraju sami pristupiti uĉenju o primeni terapije ili Treatment Literacy.

Sve je više pozitivnih iskustva osoba koje su obolele od HIV-a, a kvalitetno Źive zahvaljujući pravilnoj upotrebi terapije. Samim tim i Źivotni vek osoba obolelih od HIV-a se produŹava kod nas zabeleŹeni sluĉajevi da ljudi Źive sa HIV-om do 25 godina. Ukoliko se dovoljno obavestimo moŹemo sami sebi da pomognemo i da kvalitetno Źivimo. Zato smo odabrali da poĉnemo od nekih osnovnih pojmova vezanih za vrste terapija i lekova.

Neki osnovni pojmovi u vezi sa terapijom: HIV je virus koji napada imunski sistem, tj. ćelije imunog sistema CD4. Broj CD4 vremenom opada, a imuni sistem slabi i ne moŹe da se bori protiv infekcija. Anti-HIV lekovi se zovu antiretroviralni lekovi i oni regulišu razvijanje HIV-a u organizmu.

ARV terapija ima sledeće ciljeve:

- Da produŹi Źivot i poboljša njegov kvalitet.
- Da spreĉi napredovanje HIV-a tako što ĉini da se HIV sporije i manje umnoŹava
- Da imunski sistem manje propada i da ima šansu da se obnovi
- Da bolest sporije napreduje i da odloŹi pojavu AIDS-a
- Da smanji moŹućnost prenosa HIV-a na druge (s' tim što je osoba i dalje HIV pozitivna i moŹe i dalje da prenese HIV)

Pregled lekova koji ĉine ARV terapiju, a koji se koriste kod nas:

Nukleozidni inhibitori reverzne transkriptaze (NRTI)

Deluju tako što blokiraju sposobnost HIV-a da zapoĉne prevođenje virusnog genetskog materijala u oblik koji moŹe da koristi ćelijska DNK.

-abacavir (ABC), Ziagen; -didanosine (ddl), Videx; -emtracitabine (FTC), Emtriva; -lamivudine (3TC), Epivir; -stavudine (d4T), Zerit; -zidovudine (AZT), Retrovir; -abacavir+lamivudine+zidovudine (ABC+AZT+3TC), Trizivir; -tenofovir (DF ili TDF ili Bis (POC) PMPA), Viread; -zidovudine + lamivudine (AZT + 3TC), Combivir; -abacavir + lamivudine (ABC+3TC), Kivexa, Epzicom; -tenofovir + emtracitabine (TDF+FTC), Truvada

Nenukleozidni inhibitori reverzne transkriptaze (NNRTI)

Blokiraju isti enzim kao i NRTIs.

-efavirenz (EFV), Sustiva; -nevirapine (NVP), Viramun

Proteazni inhibitor (PIs)

PIs funkcionišu tako što blokiraju proteazu tj. enzim koji HIV koristi da bi se umnoŹavao.

-indinavir (IDV), Crixivan; -ritonavir (RTV), Novvir; -nelfinavir (NFV), Viracept; saquinavir (SQV); -IDV/RTV; -SQV/RTV; FPV/RTV; ATZ/RTV; LPV/RTV, Kaletra; atazanavir (ATZ), Reyataz; -fosamprenavir (FPV); -Tipranavir (TPV)

Inhibitori fuzije (FIs)

To je najnovija klasa lekova, koji deluju u prvoj fazi ciklusa i spreĉavaju ulazak HIV-a u zdrave ćelije organizma.

-enfuvirtide (T-20), Fuzeon

U svetu postoje lekovi koji se kod nas jos ne koriste.

To su:

Inhibitori integraze - koji deluju samo na virusne molekule i nema štetnih efekata na ljudske ćelije, **Interleukin - 2 (IL- 2)** - podiŹe nivo CD4 ćelija u krvi.

Fiksne kombinacije nukleoznih inhibitora: abacavir + lamivudine (ABC+3TC), Kivexa, Epzicom, tenofovir + emtracitabine (TDF + FTC), Truvada.

Proteazni inhibitori: tipranavir (TPV), atazanavir (ATZ), Reyataz, fosamprenavir (FPV)

Za sada je jedino u povelju upotreba grupe lekova Integrsaze, koju trenutno kroz studio istraŹivanja koriste ĉetiri osobe obolele od HIV-a.

PODRŠKA OSOBAMA KOJE ŽIVE S HIV-om

Jedna od teških i odgovornih uloga savjetnika je priopćavanje osobi da boluje od neke teške ili neizlječive bolesti. Takva obavijest u jednom trenutku dramatično mijenja život i sudbinu neke osobe i predstavlja uvijek velik duševni udarac za osobu, ali i za savjetnika.

Piše: Tomislav Vurušić

Nakon početnog stresa, nastupa vrijeme suživljavanja i prilagodbe takvom stanju. I tu se u nastojanju da to bude što uspješnije, ističe uloga savjetnika koji je potpora osobi u prihvaćanju ideje da bolesti prate čovjeka, da biti bolestan ne znači i biti izopćen i da je bolešću oštećen ili ograničen život ipak vrijedan i dragocjen i da zadržava i dio lijepoga i za bolesnika i za njegovu obitelj i prijatelje te da u konačnici čovjek nije obilježen ili poznat po nekoj svojoj bolesti već prema svom ljudskom djelovanju i djelu.

HIV/AIDS je bolest koju od početka epidemije prati stigma kao i niz zabluda i predrasuda. Osobe zaražene HIV-om ne žive samo sa strahom, boli i neizvjesnošću, nego se susreću s predrasudama i odbijanjem u društvu. Zbog toga je pokrenuta globalna inicijativa za borbu protiv HIV/AIDS-a radi povećanja svijesti o HIV/AIDS-u među zdravstvenim djelatnicima, javnozdravstvenim službama, aktivistima nevladinih udruga i u općoj javnosti kako bi se udruženim naporima u zemlji i cijelom svijetu poboljšala prevencija, liječenje i praćenje ove bolesti. Centar za psihosocijalnu podršku, te dobrovoljno testiranje i savjetovanje započeo je svoj rad kao projekt

početkom 2004. godine u sklopu Klinike za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“ u Zagrebu. Osnovan je sredstvima koja je Republika Hrvatska dobila od Globalnog fonda za borbu protiv AIDS-a, tuberkuloze i malarije. Nakon završetka projekta GFATM-a u Hrvatskoj projekt prelazi pod zdravstveni sustav te se ustanovljuje zasebna jedinica u klinici pod nazivom: Centar za psihosocijalnu podršku osobama koje žive s HIV-om. Što je nudio prije, a što danas naš centar? Centar od samog

"Rad centra temelji se na preventivnim aktivnostima."

početka djeluje na dvije razine. Prva razina je podrška osobama koje žive s HIV-om te članovima njihovih obitelji i prijateljima. Druga razina je omogućiti besplatno i anonimno testiranje na HIV svima koji se na to odluče. U sklopu Centra djeluju 4 stručnjaka (psiholog, socijalni radnik te dva HIV savjetnika) koji su dio većeg tima u kojem su još dva liječnika te dvije medicinske sestre. Uz naš Centar koji ima psihosocijalnu službu te službu dobrovoljnog HIV savjetovanja i testiranja, u Hrvatskoj postoji još 8 Centara za dobrovoljno HIV

savjetovanje i testiranje pri zavodima za javno zdravstvo.

Centri za dob dobrovoljno savjetovanje i testiranje u HR

Naš Centar pruža multidisciplinarnost u pristupu korisnicima kako radi svog položaja u sklopu zdravstvene ustanove tako i zbog stručnjaka koji u njemu rade. Centar igra važnu ulogu u prevenciji i liječenju. Nalazi se u zdravstvenoj ustanovi gdje je kroz individualni pristup omogućeno savjetovanje o HIV-u, dobrovoljno i besplatno testiranje na HIV onih koji žele saznati svoj HIV status, te pružanje pomoći pri upućivanju na medicinsku, psihološku i socijalnu pomoć. Rad centra temelji se na preventivnim aktivnostima koje kroz informiranje i savjetovanje utječu na smanjenje rizičnog ponašanja u općoj populaciji kao i u populacijama pod povećanim rizikom. Time se smanjuje mogućnost širenja zaraze te stigma vezana uz HIV, a s druge strane osobama koje žive s HIV-om te njihovim obiteljima omogućuje se bolja kvaliteta života.

Dijagnostika i liječenje zaraze HIV-om u RH je centralizirana te se provodi u Klinici za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“ u Zagrebu. Zbog problema sa stigmom i diskriminacijom

koja je prisutna uz HIV bolest sami bolesnici i članovi obitelji od samog početka dolaze na jedno mjesto (klinika) kako bi dobili medicinski tretman i informacije vezane uz bolest. Svojom prisutnošću imamo dobar pregled situacije s obzirom na liječenje HIV bolesnika. Europska je i svjetska praksa ali i preporuka WHO-a i UN-a da postoje multidisciplinarni centri u kojima osobe mogu dobiti sveobuhvatnu skrb. Osobama koje žive s HIV/AIDS-om, zahvaljujući dostupnosti ARV terapije, produžen je životni vijek. Imaju određena i specifična pitanja vezana uz bolest i prihvaćanje okoline, pitanja uz ostvarivanje specifičnih socijalnih prava, probleme vezane uz svoje spolne potrebe te je s njima potrebno provoditi posebni savjetodavni rad. Naše usluge istovremeno su dostupne bolesnicima koji dolaze ambulantno na preglede ali i bolesnicima koji su hospitalizirani na odjelu za HIV. Savjetovanje omogućuje osobi biopsihosocijalnu podršku kako bi se osoba i članovi obitelji mogli nositi s bolešću i svakodnevnim životnim prilikama koje ona donosi. Centar je esencijalna veza između prevencije HIV-a te skrbi i podrške oboljelima i njihovim obiteljima. Iskustva u svijetu su pokazala da su takvi centri važan faktor u promicanju „sigurnijeg sexa“, prevenciji HIV transmisije te u integraciji oboljelih u socijalnu okolinu. Centar pruža najveći dio inicijalne psihološke podrške. Centar radi svakog radnog dana 12 sati te prvu subotu u mjesecu. Prije podne je omogućena psihosocijalna pomoć i podrška za oboljele i članove njihovih obitelji, dok je u popodnevnom satima omogućeno dobrovoljno predtestno i posttestno HIV savjetovanje i testiranje te podrška hospitaliziranim bolesnicima. Savjetovanje i testiranje ne samo da HIV pozitivnim osobama omogućava pristup pravodobnoj skrbi i liječenju, već se pokazalo učinkovito u prevenciji HIV infekcije. Poznavanje protektivnog ponašanja i HIV statusa ima pozitivno značenje kako na individualnoj razini,

tako i na zajednici te cjelokupnoj populaciji. Nakon posjeta savjetovalištu, ljudi obično preispitaju svoje vrijednosne stavove o seksualnim i drugim rizičnim aktivnostima te, bez obzira na rezultat testa, u većini slučajeva, reduciraju svoje rizično ponašanje. Centri za dobrovoljno savjetovanje i testiranje služe za individualnu procjenu rizičnog ponašanja i informiranje o prevenciji HIV infekcije. Korisnici trebaju naučiti o glavnim putovima prijenosa HIV infekcije, sigurnom spolnom ponašanju (upotreba kondoma), a intravenski korisnici droga i metode smanjenja štete (upotreba sterilnog pribora za injiciranje droga). Savjetnik mora objasniti utjecaj drugih spolnih bolesti na prijenos HIV infekcije i uputiti korisnika na skrining za SPB ako je potrebno. U CST-u se mogu i besplatno dijeliti kondomi. Kako bi služba imala pozitivan utjecaj kako na pojedinca tako i na društvo u cjelini, poštuju se određena načela: testiranje i savjetovanje je dobrovoljno, slijedi nakon informiranog pristanka, a sve uz povjerljivost podataka i zaštitu privatnosti. Centar želi omogućiti cjelokupnom stanovništvu, a pogotovo vulnerabilnim skupinama te osobama pod povećanim rizikom: pristup HIV testiranju radi ranog doznavanja njihovog HIV statusa; kvalitetno savjetovanje prije testiranja ili neovisno o testiranju, sa svrhom reduciranja rizika stjecanja ili prijenosa zaraze; kvalitetno savjetovanje nakon testiranja s obrazloženjem značenja testa; pomoći onima kojima je test pozitivan – pomoći pri upućivanju na odgovarajuću medicinsku skrb, odnosno liječenje, emocionalnu odnosno psihosocijalnu i pravnu pomoć i podršku; djelovati u smislu prevencije HIV infekcije s majke na dijete; onima kojima je test negativan pružiti savjete o mjerama smanjenja rizika; putem ovih aktivnosti utjecati na smanjenje incidencije HIV infekcije u stanovništvu. Koje su koristi Centra?

1. Prevencija HIV infekcije

Edukacija i informiranje o putovima (ne) prijenosa, kao i načinima sprečavanja širenja HIV-a važne su kod sprečavanja širenja infekcije. To je učinkovita (i isplativa) mjera prevencije, koja promiče promjenu seksualnog ponašanja u smislu prevencije širenja HIV-a. Posjet savjetovalištu obično se kod osobe reflektira na njen sustav vrijednosti i dosadašnje seksualne prakse te obično dovede, bez obzira na rezultat testa (pozitivan ili negativan), do promjene ponašanja, odnosno smanjenja rizičnog ponašanja. Iako se znatno smanjilo rizično ponašanje među muškarcima koji imaju spolne odnose s muškarcima i prije nego je testiranje za dokazivanje HIV-a postalo pristupačno, nekoliko velikih istraživanja ukazalo je da promjena spolnog ponašanja ovisi o znanju serostatusa.

2. Ulazna vrata za medicinsku skrb i liječenje
Dobrovoljnim HIV savjetovanjem i testiranjem može se rano otkriti HIV infekcija, a to omogućava pravodobno liječenje te pružanje psihosocijalne pomoći i podrške oboljelima odnosno ulazak u sustav zdravstvene zaštite. Rano otkrivanje bolesti također sprečava nehotično širenje infekcije na druge. Iz svega navedenog, može se na dobrovoljno HIV savjetovanje i testiranje gledati kao na jedno od osnovnih prava na zdravstvenu zaštitu.

HIV infekcija ima mnoge ozbiljne i doživotne implikacije na zdravlje pojedinca, reprodukciju, seksualni, obiteljski i socijalni život, a pružanjem HIV savjetovanja i testiranja doprinosi se smanjenju negativnih posljedica HIV infekcije. Dostupnost HIV savjetovanja i testiranja osigurava pravo na kvalitetnu zdravstvenu zaštitu koja uključuje odgovarajuće liječenje i njegu te psihosocijalnu podršku. Sve to smanjuje širenje zaraze HIV-om, a istovremeno poboljšava kvalitetu života osoba koje žive s HIV-om te smanjuje stigmom i diskriminaciju povezanu s HIV-om.

SEMINAR ZA UPOZNAVANJE I SUOČAVANJE

MLADI I SIDA

Više od sedamdeset mladih ljudi iz čitave Evrope okupilo se krajem juna na višednevnom seminaru "Mladi i sida" u glavnom gradu Rumunije Bukureštu, da bi razmenilo najrazličitija iskustva po pitanju rada na polju HIV/AIDS-a.

Piše: Julijana Jović,
edukatorka i volonterka Omladine JAZAS-a

Pored aktivista velikih organizacija koje se bave HIV/AIDS-om seminaru su prisustvovali i posebne grupe mladih. O iskustvima i problemima s kojima se svakodnevno suočavaju govorili su mladi MSM (Man having Sex with Man), zatim mladi Romi, mladi zavisnici od droge i, naravno, mladi koji žive sa HIV/AIDS-om. Pored iznošenja generalnih problema sa kojima se ove grupe sreću, lična iskustva i stavovi naročito su doprineli da ostali mladi aktivisti shvate suštinu svakodnevnih problema ugroženih i da saosete sa njima. Tokom trajanja seminara aktivisti su imali prilike da predstave dostignuća i aktivnosti organizacija iz kojih dolaze. Pažnja je naročito posvećena temama vezanim za omladinski aktivizam i najbolje modele za regrutovanje i aktiviranje volontera. Julijana Jović, volonterka Omladine JAZAS-a, osmislila je i na specifičan način prikazala iskustva i dostignuća naše organizacije u regrutaciji volontera. Predstavljeni model prisutni su ocenili kao jedan od najboljih.

Aktivnosti i problemi mladih koji se bave sidom, predstavljeni su na različite načine - od paralelnih sesija, preko kompjuterskih prezentacija, do upoznavanja sa organizacijama kroz zanimljive radionice uz interaktivno učešće prisutnih. Ipak, najviše kreativnosti učesnici su pokazali tokom internacionalne večeri. Polaznici seminara upoznati su sa hranom, pićem, nacionalnim simbolima i prirodnim lepotama različitih evropskih zemalja, ali najveći utisak ostavilo je naše slatko od belih trešanja. Na kraju seminara zaključeno je da je to bila najbolja prilika da se okupe mladi ljudi iz svih krajeva Evrope, koji imaju slična interesovanja i stavove, da se upoznaju i druže, možda i zavole, razmene iskustva i ostanu u kontaktu dok ih život možda ponovo ne okupi na nekom drugom seminaru, u nekom drugom gradu i u neko drugo vreme.

Seminar koji je trajao od 26. do 29. juna organizovala je rumunska asocijacija za borbu protiv side ARAS (The Romanian Association Against AIDS), pod pokroviteljstvom Evropske komisije, Instituta za otvoreno društvo i Globalnog fonda za borbu protiv side, tuberkuloze i malarije.

NAJAVA DOGAĐAJA

Global Found Partnership Forum, Dakar, Senegal, decembar 2008.

Partnership forum je integralni deo arhitekture Globalnog fonda i održava se svake dve godine. Ovaj skup predstavlja mesto za otvorenu i iskrenu diskusiju o strategiji i politici GF-a. Preporuke Partnership foruma daju smernicu za odluke koje donosi Bord Globalnog fonda. Partnership forum je proces, nije samo događaj. Njemu prethodi internet diskusija kojoj se možete priključiti na:

<http://www.hivvaccineenterprise.org/conference/index.aspx>

XVI godišnja HIV/AIDS modernizatorska konferencija od 29. do 31. oktobra 2008. godine u Saut Padre Islandu, Teksas (USA).

Konferencija je zamišljena kao međunarodna konferencija za razmenu ideja, saradnje i ideja na temu prevencije HIV/AIDS-a. U okviru ove konferencije održaće se i tradicionalna godišnja HIV/AIDS šetnja pored morske obale.

II Internationalna HIV konferencija u Bocvani od 17. do 20. septembra 2008.

Konferencija je o najnovijim dostignućima na polju lečenja HIV-a, ali će se razgovarati o najnovijim programima vezanim za prevenciju HIV-a, koji su se pokazali kao delotvorni u Bocvani i zemljama u okruženju. Organizator je Botswana Branch of the Southern African HIV Clinicians Society.

Petnaesta međunarodna konferencija o AIDS-u i SPI, održaće se od 3. do 7. decembra 2008. u Dakaru, Senegal

Afrika je učestvuje u odgovoru na HIV/AIDS blizu trideset godina. Organizatori ove konferencije sazvali su skup jer smatraju da je vreme da se svode računi, baci pogled na sve neispunjene političke obaveze i obećanja, kao i planirane a neizvršene akcije. Afrički i međunarodni eksperti razmotriće sve vidove odgovora na HIV/AIDS epidemiju kroz centralnu temu: Afrički odgovor: Suočimo se sa činjenicama. Organizatori očekuju da će na konferenciji učestvovati 5.000 stručnjaka iz celog sveta, koji rade na polju HIV/AIDS-a i seksualno prenosivih infekcija.

USA konferencija o AIDS-u od 18. do 21. septembra 2008. godine na Floridi.

Radi se o najvećoj konferenciji vezanoj za HIV koja se dešava u Americi. Najavljeno je učešće preko 3.000 profesionalca koji se bave HIV/AIDS epidemijom. Menadžeri, lekari, advokati, PLHIV i političari, okupiće se na ovoj konferenciji kako bi ojačali nacionalni odgovor, razmenili informacije i ojačali kapacitete u borbi protiv HIV/AIDS-a.

14th Conference on Health Care of the Chinese in North America od 27. do 28. septembra 2008. godine u Torontu (Kanada).

Organizatori su Kanadsko-kineski medicinski centar i Federacija američkih Kineza, kao i Kinesko-kanadsko medicinsko društvo, koji pozivaju sve zainteresovane da dođu i razgovaraju o zdravstvenim problemima Severnoameričkih kineza.

Deveti međunarodni kongres o terapiji lekovima u HIV infekciji, od 9. do 13. novembra 2008. godine u Glazgovu, Velika Britanija

Cilj ovog skupa je da na jednom mestu okupi lekare i profesionalce iz NVO sektora. Na kongresu će se raspravljati o daljem strategijama vezanim za lečenje AIDS-a kao i o upravljanju projektima koji su vezani za ovu temu.

AIDS VACCINE 2008. od 13. do 16. oktobra 2008. godine U Kejptaunu (Južna Afrika).

Okupiće se svi naučnici, stručnjaci za javno zdravlje, epidemiolozi i članovi NVO, koji se direktno bave temom pronalazjenja vakcine protiv HIV/AIDS-a. Skup organizuje Globalna inicijativa za pronalazjenja vakcine protiv HIV/AIDS-a. Inicijativu daju nezavisne organizacije koje širom sveta rade na ubrzanju programa za prevenciju HIV/AIDS-a.

Formira se novi evropski direktorijum za nevladine organizacije koje se bave zdravljem

Evropska alijansa za javno zdravlje (EPHA) nudi nevladinim organizacijama, koje se na nacionalnom nivou bave zdravljem, da budu uključene u novi direktorijum. Pristup direktorijumu će biti omogućen preko EU zdravstvenog portala. Ceo projekat je podržan od strane Evropske komisije, koja smatra da će direktorijum biti moćno oružje za ojačavanje civilnog društva. Baza, koja će biti koncipirana tako da bude jednostavna za pretraživanje, sadržaće kontakte, podatke čime se organizacija bavi, kao i mogućnost da se ukrštaju informacije o NVO koje se bave HIV/AIDS u Evropi. Jednom formirana, baza će omogućiti dostupnost svih organizacija institucijama Evropske Unije. Evropska komisija će koristiti ovu bazu za dijalog i rešavanje problema sa civilnim društvom.

Dodatne informacije o ovoj bazi možete dobiti preko sledeće adrese:

ngodirectory@epha.org
orgngodirectory@epha.org
Preuzeto sa www.epha.org

HIVOS PROSLAVIO ČETRDESET GODINA POSTOJANJA

HIVOS je 19. juna proslavio četrdesetogodišnjicu postojanja u Amsterdamu.

Slavlje je počelo u popodnevним časovima simpozijumom "Moć različitosti". Simpozijumu su prisustvovali stručnjaci iz celog sveta, čiji se rad odnosi na polje različitosti. Pored partnera HIVOS-a, bili su prisutni i aktivisti iz domena ljudskih prava, slobode govora i mišljenja, kao i popularizma. Rođendansko slavlje se nastavilo sa prigodnim programom, koji je takođe odisao različitostima. Nastupili su izvođači poema iz Zimbabvea, žene izvođačice monodrama iz Kenije, igrači iz Indije, kao i kolumbijski salsa bend La 33.

*Preuzeto iz Hivos international,
volume 14, no 1, april 2008.*

JAZAS

OMLADINA

